

Spoku stāsta pazīmes un interpretācija

1. Spoku stāsta pazīmes

Tu lasīsi spoku stāstus.

1.1. Kopā ar skolasbiedru prognozējiet piecas spoku stāsta pazīmes! Lai sameklētu atbildes, izmantojiet piedāvātos jautājumus!

Izdomāt spoku stāsta pazīmes varēsi, ja kopā ar klasesbiedru atbildēsi uz jautājumiem.

1. Kas darbojas spoku stāstos? _____
2. Kur notiek darbība? _____
3. Kurā diennakts laikā notiek darbība? _____
4. Kādam jābūt spoku stāstam? _____
5. Kādas sajūtas un izjūtas pārņem, kad klausies spoku stāstus? _____
6. Kas neparasts notiek spoku stāstos? _____

1.2. Lasi spoku stāstu no Māra Runguļa veidotā krājuma “Kungu kapsētas spoks”!

ZĀRKS BĒNIŅOS

Stāsta Viktors no Dobeles

Kāda ģimene nopirka pamestu māju – dziļi, dziļi mežā. Šajā mājā ilgi neviens nebija dzīvojis, jo tur spokojās...

Jaunie īpašnieki nolēma māju izremontēt. Viņi strādāja visu dienu līdz pat gulētiešanai un noguruši ātri aizmiga. Bet ap pusnakti tēvs mājas bēniņos izdzirda soļus. Viņš paņēma vecu petrolejas lampu un gāja skatīties.

Bēniņu kāpnes drausmīgi čīkstēja. Kad pa tām kāpšana bija galā, tēvs ieraudzīja aizvērtu lūku un ilgi nevarēja to dabūt vaļā. Bēniņos atradās vecas avīzes, žurnāli, arī vecas mēbeles. Bet pašā attālajā stūrī stāvēja zārks ar noņemtu vāku. Zārks bija tukšs.

Neko vairāk neatradis, tēvs nokāpa lejā. Bet no rīta, kad viņš atkal uzkāpa bēniņos, uz zārka vāks bija virsū. Tas tēvam izlikās ļoti dīvaini, bet viņš nevienam neko neteica, jo nevēlējās citus uztraukt.

Strādājot pagāja otra diena un pienāca vakars. Ap pusnakti tēvs kārtējo reizi izdzirda soļus bēniņos. Kad viņš trešoreiz uzkāpa augšā, zārks atkal stāvēja vaļā un bija tukšs. Tā pagāja arī šī nakts.

Bet nākošajā vakarā tēvs jau pirms pusnakts uzkāpa bēniņos, noslēpās un gaidīja.

Ap pusnakti nočirkstēja zārka vāks un parādījās jauns vīrietis. Viņš sāka staigāt pa bēniņiem. Tad tēvs iznāca no paslēptuves un prasīja:

– Ko tu šeit dari?

Petrolejas lampa –
pārvietojams lukturis,
gaismas avots

Vīrietis sākumā satrūkās, bet tad pastāstīja:

– Pirms 200 gadiem šī māja piederēja man, bet brālis medībās mani nošāva, lai šo māju iegūtu sev. Mantojumu viņš arī saņēma, bet drīz vien sajuka prātā, baidīdamies no spoka bēniņos.

Un tā līdz šai dienai es naktīs klīstu pa māju, nerodot sev mieru.

1.3. Sameklējiet spoku stāstā norādītos elementus, kas raksturo spoku stāsta pazīmes!

Pazīme	Piemērs
Laiks (Kad?)	
Vieta (Kur?)	
Tēli (Kas darbojas?)	
Kādas sajūtas un izjūtas attēlotas?	
Kas neparasts notiek?	

1.4. Apspriedieties ar klasesbiedru un seciniet!

Vai tabulā uzrakstītie piemēri atbilst spoku stāsta pazīmēm, ko minēji 1. uzdevumā?

Kāpēc skolēni labprāt/nelabprāt lasa spoku stāstus? Kāpēc tos vajadzētu lasīt? Izlasiet Māra Runguļa pamatojumu!

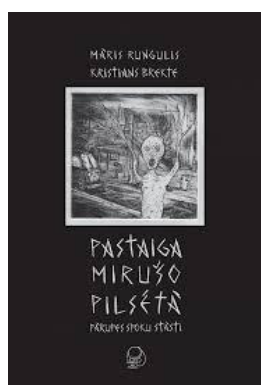
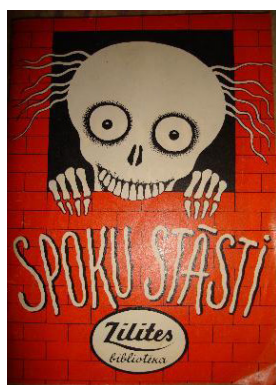
Vai, jūsuprāt, pietiek ar viena stāsta izlasīšanu, lai noteiktu spoku stāsta pazīmes? Kāpēc pietiek vai kāpēc nepietiek?

SPOKU STĀSTI KĀ DABĪGO BAIĻU IZPAUSME

Kopš mūžseniem laikiem cilvēki cenšas pārvarēt bailes no nakts, no tumsas, no nāves. No visādiem mošķiem un šausmām, kas varētu paslēpties šajā tumsas aizsegā. Turklāt lielai daļai bērnu šīs tumsas bailes ir daudz nopietnāka problēma, nekā pieaugušie to spēj iedomāties. Tādējādi no psiholoģijas viedokļa spoku stāsti varētu būt cilvēka tumšās zemapziņas cīņa ar apziņu, kurā ar prātu neizprotamās bailes personificējas kādos konkrētos tēlos. Pārvēršas vairāk vai mazāk izprotamā veidā un ir vieglāk pārvaramas. Un šeit, manuprāt, esam nonākuši pie paša svarīgākā SPOKU STĀSTI KĀ ZĀLES PRET BAILĒM. Tāpēc bērni intuitīvi tik ļoti tiecas pēc šīs izbaidīšanās un izšausmināšanās, lai atbrīvotos no smagā baiļu sloga, kas viņiem vēl nepazīstamajā pasaulē liekas uzglūn no visām pusēm.

(http://www.petergailis.lv/peter/index.php?route=product/product&product_id=633)

1.5. Izlasiet arī citus spoku stāstus! Ja nepieciešams, papildiniet iepriekšējos uzdevumus!

Grāmatu “Spoku stāsti”, “Pastaiga mirušo pilsētā. Pāruses spoku stāsti” un “Spoku un joku stāsti” vāki

2. Spoku stāsta pazīmes teikās

Lasot latviešu tautas teikas, tajās manāmi spoku stāstu elementi, tostarp dažādas pārdabiskas būtnes.

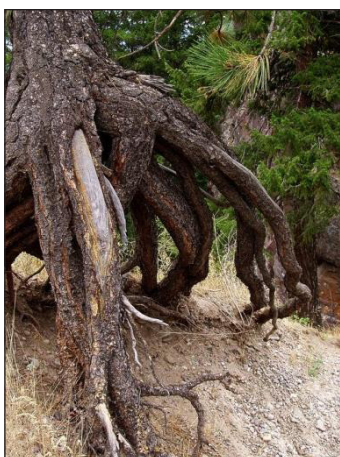
2.1. Lasi un izraksti tos!

2.2. Iekrāso tekstā trīs dažādās krāsās tēlainās izteiksmes līdzekļus (salīdzinājumus, epitētus, personifikācijas), kas stāstījumu padara tēlaināku!

Teika – literārs darbs, kurā skaidrota kādas parādības vai dzīvas būtnes izcelsme

Teika vai tās fragments	Teikās sastopamās pārdabiskās būtnes. Vieta arī piezīmēm, piem., nezināmo vārdu nozīmju pierakstīšanai
<p>Mirķu skolā pa naktīm danco velni. Vecā Mirķu pagastskolā ar katru nakti spokojies. Bērni redzējuši (daži, visi bērni nav varējuši spokus ieraudzīt) skolas durvis atveroties un iekšā nācis liels suns, mēli izkāris, un gājis uz skolotāju. Citreiz nācis melns kungs vai jaunkundze, vai kaķis. Guļamā istabā katru nakti starp vienpadsmitiem un divpadsmitiem notikusi velnu balle. Bērni gan ņēmuši deķus uz galvām, bet tomēr caur deķiem redzējuši, kā velni danco. Līdz ko pulkstens nositis vienpadsmit, guļamistaba palikusi liela un gaiša, gultas bijušas visas gar malām. Tad sākusies mūzikas spēlēšana un velni sākuši dancot. Tie nākuši gan kā kungi un dāmas, gan kā suņi un griezušies velnišķās dejās.</p> <p>(Sast. Ruberte, I. <i>Valmieras novada teikas</i>. Valmiera, Valmieras rajona skolu pārvalde, 1999, 215. lpp. ISBN 9984-9269-1-5)</p>	
<p>Te Kauguros veci spoku stāsti dzirdēti daudz. Šajā Mūrmuižas galā visi tie saistās ar Miegupītes apkārtni, jo runā, ka ap to daudz visādu senu kapsētu un burvību vēl no senču laikiem. Kādreiz visvairāk tika runāts ka rudeņu naktīs, kad senais veļu laiks, spokojoties bērzos Zvārgu kalna pakājē. Tas ir tur, kur uz Valmieras lielceļa iznāk Sietiņu ceļš, šaipus Adzeles upītei. It kā tur esot veca kapsēta, bet kalnā bijusi baznīca. Vienreiz te Lodziņu māju sieviešiem, uz tirgu braucot, agrā rīta stundā sanākuši te apkārt balti ķēmi ka biezs. Pat zirgs nostājies un stāvējis kā piesiets. Viena no sievām iedomājusies pārsviest grāvim sviesta gabalu, tikai tad zirgs beidzis krākt un rāvies uz priekšu. Kad braukušas atpakaļ, gājušas sviestu meklēt, bet nekā, tikai mežā pēkšņi govs varen nomāvusies.</p> <p>(Sast. Ruberte, I. <i>Valmieras novada teikas</i>. Valmiera, Valmieras rajona skolu pārvalde, 1999, 109., 110. lpp. ISBN 9984-9269-1-5)</p>	

Teika vai tās fragments	Teikās sastopamās pārdabiskās būtnes. Vieta arī piezīmēm, piem., nezināmo vārdu nozīmju pierakstīšanai
<p>Teika par Vilkaču priedi. Reiz kāds saimnieks ganījis aitas. Pēkšņi tam kāda balss teikusi, lai aizejot pusnaktī uz priedi upmalā un izlienot cauri saknēm. Nākamajā vakarā saimnieks aizgājis, izlīdis pusnaktī caur saknēm un pārvērties par vilkati. Par laimi, saimniekam bijis pulkstenis līdzī, un viņš laimīgi izlīdis nākamajā pusnaktī caur saknēm un pārvērties par cilvēku, bet parasti vilkačiem esot grūti “notrāpīt” uz pusnakti, tāpēc visi baidās līst caur priedes saknēm pusnaktī.</p> <p>(Sast. Ruberte, I. <i>Valmieras novada teikas</i>. Valmiera, Valmieras rajona skolu pārvalde, 1999, 206., 207. lpp. ISBN 9984-9269-1-5)</p>	

Vilkaču priede/Pixabay

Starp citu, Latvijā joprojām ir vilkaču priedes, piem., Vecāķos, Mazirbē, Mazsalacā u. c. Kā to izskatu skaidro zinātnieki?

2.3. Sameklē un izlasi dažas sava novada teikas! Vai arī tajās sastopamas minētās pārdabiskās būtnes?

Uzraksti savu spoku stāstu! Izpēti attiecīgo mācīšanās stratēģiju!

3. Spoku stāsta izvēle un stāstīšana spoku stāstu vakarā

3.1. Ja nevēlies stāstīt savu spoku stāstu, atrodi to, izmantojot grāmatas mājas bibliotēkā, tīmekļa resursus vai grāmatas bibliotēkā!

Pajautā savā ģimenē – iespējams, tai zināms
ne viens vien spoku stāsts!

3.2. Pagatavo tērpu, iemācies stāstīt spoku stāstu! Sarīkojiet literāro (spoku stāstu stāstīšanas) vakaru!

Spoka tērpa piemērs

1. Sameklē bibliotēkā vai tīmeklī spoku stāstu!
2. Iemācies stāstīt sameklēto spoku stāstu!
3. Atceries, ka spoku stāstam jāizraisa emocijas!
Runā izteiksmīgi, maini balsi intonāciju!
4. Sameklē interesantu atribūtu, kas palīdzēs radīt spoku stāstam atbilstošu klases noformējumu!

Atribūts – informatīvs elements, kas piešķir priekšmetam īpašu nozīmi (detaļa/rotājums)

Literārais vakars – pasākums, kurā brīvā gaisotnē pārrunāsi iegūto lasīšanas pieredzi vai prezentēsi savu sagatavoto darbu.

Kādi sagatavošanās darbi jāveic? Apspriedies ar klasesbiedru un papildini veicamo darbu sarakstu!

1. Jāsagatavo literārā darba prezentācija (stāstījums u. tml.).
2. Jāsagatavo tematam atbilstošs tērps.
3. Jāatnes vakara tematam atbilstošs atribūts/detaļa/rotājums klases noformējumam.
4. Jāsadala pienākumi... .
5. Jāzaicina... .
6. ... .